

Werkbaar werk

Zelfstandige ondernemers

juni 2009

Profiel voor starters

Werkbaarheidsprofiel voor de starters op basis van Vlaamse werkbaarheidsmonitor voor zelfstandige ondernemers 2007

Inleiding

In het Pact van Vilvoorde spraken de Vlaamse regering en sociale partners af dat ze er niet enkel willen naar streven dat meer mensen op actieve leeftijd volwaardige werk hebben (werkzaamheidsgraad) maar ook dat ook de kwaliteit van de werk (werkbaarheidsgraad) verbetert. Om die kwaliteit of de werkbaarheidsgraad cijfermatig in beeld te brengen ontwikkelde Stichting Innovatie & Arbeid de 'werkbaarheidsmonitor'. In 2007 werd een eerste meting (schriftelijke bevraging) uitgevoerd bij een representatief staal van de Vlaamse zelfstandige ondernemers. Een vervolgmeting is gepland in 2010.

In deze nota brengen we de belangrijkste gegevens samen voor de starters. Onder starters verstaan we zelfstandige ondernemers die minder dan drie jaar actief zijn. We vergelijken de gegevens met deze van de niet-starters (ondernemers die reeds meer dan drie jaar actief zijn).

1. Beschrijving van de starters volgens de werkbaarheidsmonitor

Volgens de werkbaarheidsmonitor zijn 11% van de zelfstandige ondernemers (in hoofdberoep) minder dan 3 jaar actief als zelfstandige ondernemer. In bijlage zijn een aantal beschrijvende tabellen opgenomen. Hieruit blijkt dat we bij de starters relatief meer vrouwen en jongeren vinden. Bij de starters is de groep 'geen personeel in dienst' en de groep die in de laatste twaalf maanden een bijscholing heeft gevolgd, groter. Er is geen significant verschil tussen de starters en de niet-starters naar opleidingsniveau en sector.

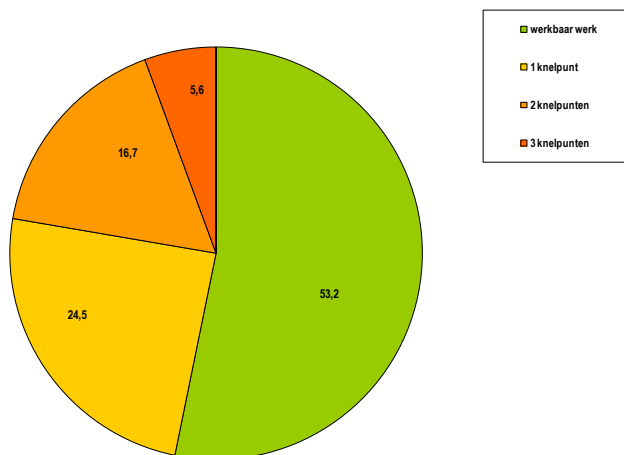
2. Werkbaarheidsgraad van starters

De werkbaarheidsgraad is als volgt gedefinieerd:

Het aandeel van de zelfstandige ondernemers met kwaliteitsvolle werk op het vlak van zowel werkstress, motivatie, leermogelijkheden als de werk-privébalans.

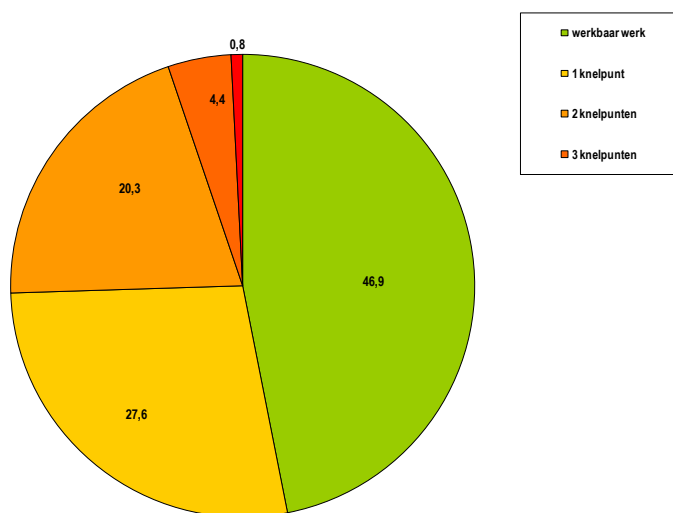
De werkbaarheidsgraad voor de startende zelfstandige ondernemers bedraagt 53,2%. Dat betekent dat iets meer dan de helft van de starters werk heeft waaraan het kwaliteitslabel 'werkbaar werk' kan worden toegekend. De overige starters worden met één of meerdere knelpunten geconfronteerd. De werkbaarheidsgraad voor de niet-starters ligt op 46,9%. Het verschil met de starters is evenwel niet significant ($\chi^2=0,209$)

Figuur 1 Procent van starters met werkbaar werk -met (één of meerdere) werkbaarheidsknelpunten

Bron: Vlaamse werkbaarheidsmonitor 2007 voor zelfstandigen, SERV-Stichting Innovatie & arbeid

Figuur 2 Procent van niet-starters met werkbaar werk -met (één of meerdere) werkbaarheidsknelpunten

Bron: Vlaamse werkbaarheidsmonitor 2007 voor zelfstandigen, SERV-Stichting Innovatie & arbeid

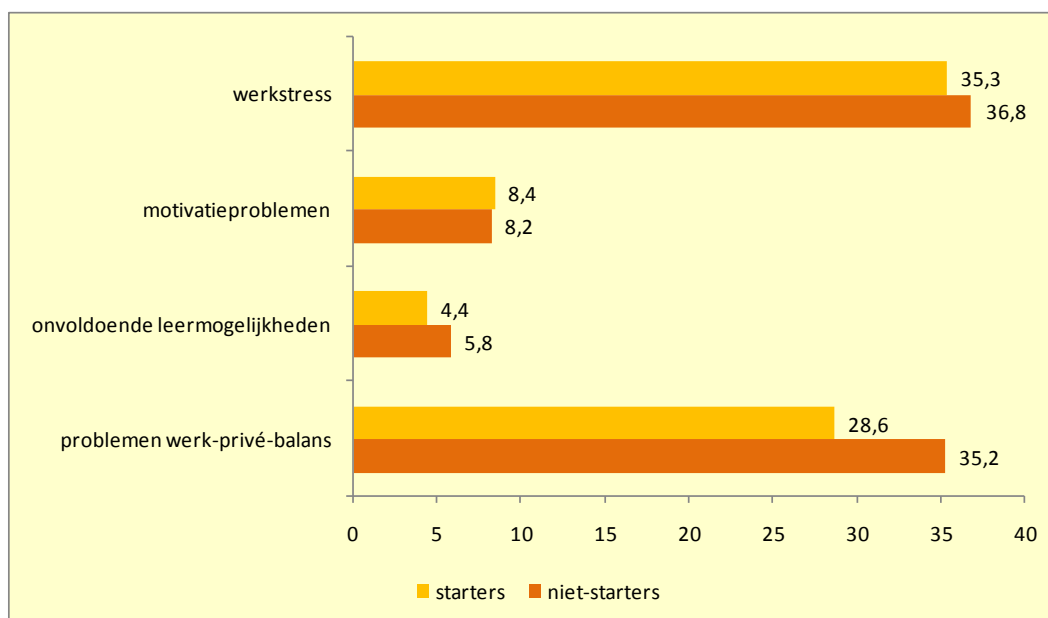
3. Werkbaarheidsknelpunten voor starters

In de werkbaarheidsmonitor staan vier facetten van kwaliteit van de arbeid centraal: werkstress, motivatie, leermogelijkheden en werk-privébalans:

- **Werkstress** geeft aan in welke mate (mentale) vermoeidheid door psychosociale arbeidsbelasting leidt tot spanningsklachten en verminderd functioneren.
- **Motivatie** duidt aan in welke mate zelfstandige ondernemers door de aard van het werk betrokken zijn op hun werk dan wel gedemotiveerd raken.
- **'Leermogelijkheden'** belicht de kansen tot competentieontwikkeling: het gaat om de mate waarin zelfstandige ondernemers door de dagdagelijkse ervaring op de werkplek hun competenties al dan niet op peil kunnen houden en verder ontwikkelen.
- De **werk-privébalans** geeft aan in welke mate de taakeisen in de werksituatie al dan niet belemmerende effecten hebben op het handelen in de 'thuis'situatie.

Voor elk van de vier werkbaarheidsaspecten zijn grenzen bepaald die aangeven of de situatie al dan niet problematisch is. In de onderstaande grafiek tonen we voor elk van de vier werkbaarheidsaspecten voor welk aandeel van de starters de situatie problematisch is. We vergelijken deze cijfers met deze voor de niet-starters.

Figuur 3 Werkbaarheidsknelpunten voor starters en niet-starters (% van zelfstandige ondernemers)

Bron: Vlaamse werkbaarheidsmonitor 2007 voor zelfstandige ondernemers, SERV-Stichting Innovatie & arbeid

Voor slechts een kleine minderheid van de startende zelfstandige ondernemers stelt er zich een probleem op het vlak van leermogelijkheden en/of motivatie. Meer dan 9 op 10 starters

hebben boeiend werk. Ook op het vlak van leermogelijkheden is het aandeel problematisch zeer beperkt. Meer dan 95% vindt in zijn werk voldoende kansen om zijn competenties op peil te houden en te ontwikkelen. De verschillen tussen de starters en de niet-starters zijn voor motivatie en leermogelijkheden beperkt en niet significant. Werkstress en werk-privé-balansproblemen zijn duidelijk de belangrijkste knelpunten voor de starters. Voor 35,3% van de zelfstandige ondernemers is de situatie op het vlak van werkstress problematisch en voor 28,5% is er een problematische werk-privé-balans. Op het vlak van werkstress zien we geen significant verschil met de niet-starters. Voor de werk-privé-balans is de situatie bij de starters duidelijk beter dan bij de niet-starters (28,5% versus 35,2%).

4. Werkbaarheidsrisico's in starters

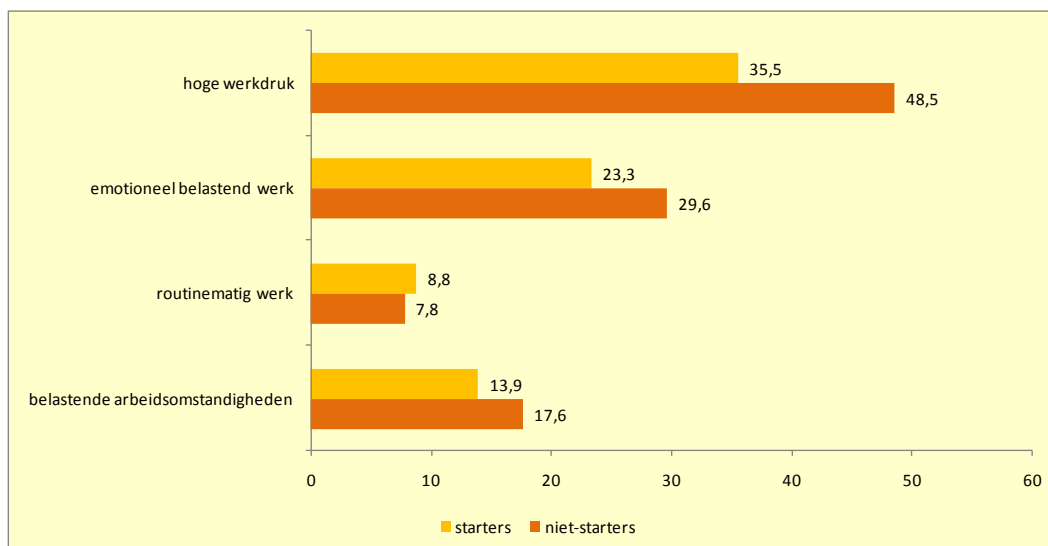
Eens men de omvang van de werkbaarheidsproblematiek in beeld gebracht heeft komt uiteraard ook de vraag hoe werkbaarheidsproblemen ontstaan, wat werk werkbaar of onwerkbaar maakt. Het is immers pas door zicht te krijgen op de oorzaken van die problemen dat men ook weet waaraan gesleuteld moet worden om de werkbaarheid te verbeteren.

De Vlaamse werkbaarheidsmonitor peilt daarom ook naar de kernfactoren in de arbeidssituatie die de kwaliteit of werkbaarheid van werk bedreigen of bevorderen. Het gaat om vier werkaspecten die we hieronder kort omschrijven:

- **Werkdruk:** verwijst naar de belasting van werk in termen van kwantitatieve taakeisen zoals het werkvolume, het werktempo en de tijdslimieten die opgelegd worden.
- **Emotionele belasting:** belasting door contactwerk zoals les geven, het verzorgen van patiënten, het overtuigen van klanten of het aansturen van medewerkers. Emotionele belasting zou men de kwalitatieve kant van werkdruk kunnen noemen.
- **Afwisseling in het werk:** geeft aan in welke mate de arbeidstaken een zinvol geheel vormen, een creatieve inbreng vereisen en de vaardigheden en capaciteiten van de zelfstandige ondernemer benutten. Bij onvoldoende afwisseling spreken we over routinematig werk.
- **Arbeidsomstandigheden:** mate waarin men tijdens het werk te maken heeft met veiligheids- en gezondheidsrisico's zoals lawaaihinder, extreme temperaturen, gevaarlijke stoffen, lichamelijk zware taken, enz.

Ook voor deze vier werkbaarheidsrisico's zijn grenzen bepaald die aangeven of de situatie al dan niet problematisch is. In de onderstaande figuur tonen we voor elk van deze werkbaarheidsrisico's voor welk aandeel van de zelfstandige ondernemersgroep de situatie problematisch is. We vergelijken de cijfers voor de starters en de niet-starters.

Figuur 4 Werkbaarheidsrisico's voor starters en niet-starters (% van zelfstandige ondernemers)

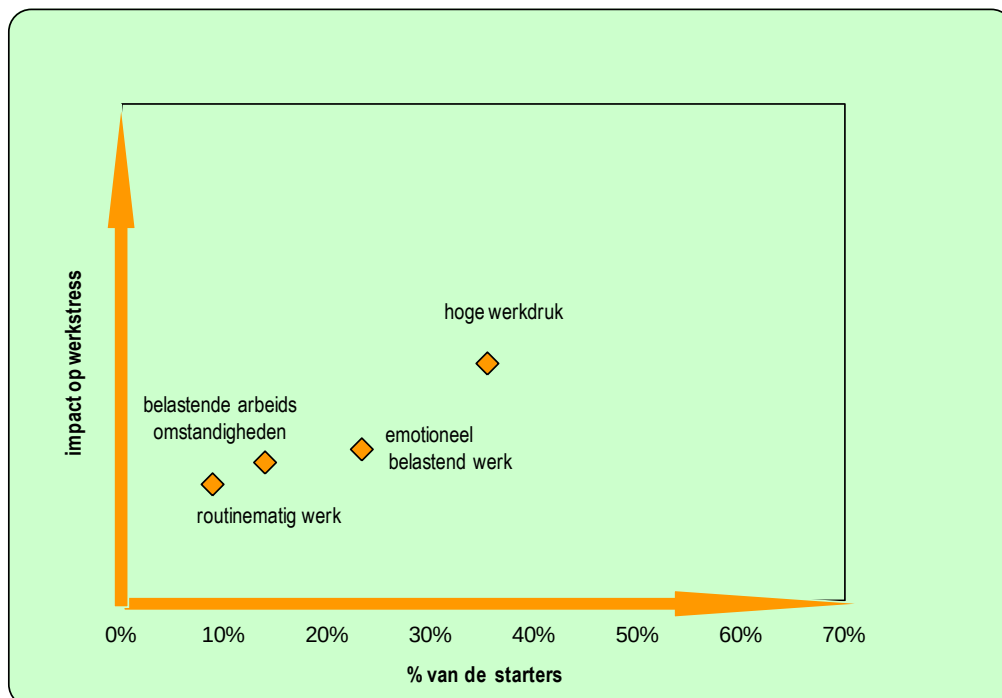
Bron: Vlaamse werkbaarheidsmonitor 2007 zelfstandige ondernemers, SERV-Stichting Innovatie & arbeid

Hoge werkdruk (35,5%) en emotionele belasting (23,3%) vormen de twee belangrijkste risicofactoren voor de startende zelfstandige ondernemers. Voor werkdruk is er een significant verschil met de niet-starters, de starters hebben relatief minder te maken met een hoge werkdruk. (35,5% versus 48,5%). Van de starters heeft 8,8% te kampen met een routinematig werk en 13,9% werkt onder belastende arbeidsomstandigheden. Voor deze beide risicofactoren is er weinig verschil met de niet-starters.

5. Risicoprofiel voor werkstress bij starters

Werkstress kan uiteraard allerlei oorzaken hebben. In de arbeidssituaties zijn verschillende risicofactoren voor werkstress. In de onderstaande grafiek wordt de 'ernstgraad' van vier werkbaarheidsrisico's in de arbeidssituatie geïllustreerd voor startende zelfstandige ondernemers. Een risico is ernstiger naarmate er meer zelfstandige ondernemers mee geconfronteerd worden en er een grotere kans is dat de zelfstandige ondernemers door dit risico werkstressproblemen krijgen.

Figuur 4 Problematische werkstress en risico's in de arbeidssituatie (starters) 2007

Bron: Vlaamse werkbaarheidsmonitor 2007, SERV-Stichting Innovatie & arbeid

Leeswijzer: de figuur geeft de ernstgraad weer voor vier risicofactoren voor werkstress. Deze ernstgraad wordt door 2 elementen bepaald:

1. percentage startende zelfstandige ondernemers dat met een risicofactor te maken heeft. Zo zijn er bij de starters meer zelfstandige ondernemers met hoge werkdruk dan met er zelfstandigen zijn met routinematig werk.
2. impact van risicofactor. Zo ligt het werkstressrisico hoger bij hoge werkdruk dan bij routinewerk.

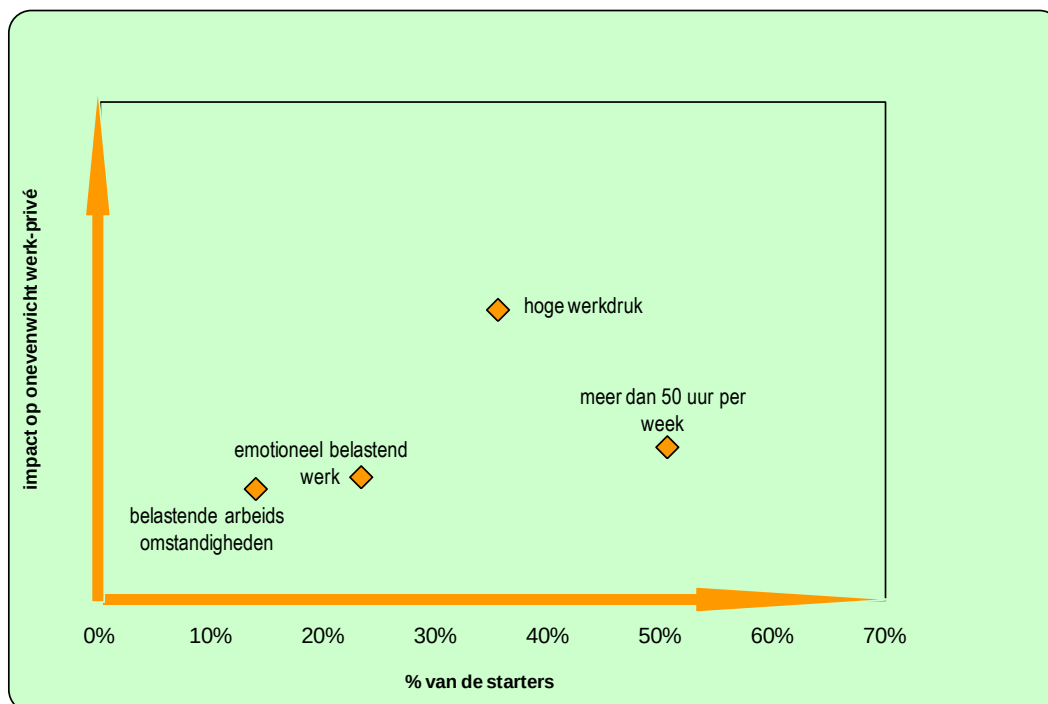
Hoge werkdruk is duidelijk de meest ernstige risicofactor voor werkstress. Hoge werkdruk komt bij de starters niet alleen vaak voor, maar het verhoogt ook aanzienlijk de kans op werkstress. Meer dan één op drie van de startende zelfstandige ondernemers werken onder hoge werkdruk. Verder valt op dat een ruime groep van starter te maken krijgen met emotioneel belastende werk. Ook dit is, in beperktere mate, een risicofactor voor werkstress.

6. Risicoprofiel voor werk-privé-balans-problemen bij starters

De hoge werkdruk is de belangrijkste risicofactor voor de werk-privé-balans. Deze risicofactor komt vaak voor en verhoogt daarenboven aanzienlijk het risico op een onevenwicht in de werk-privé-balans. Ook lange werkdagen (meer dan 50 uur per week) vormen een risicofactor

voor de werk-privé-combinatie waar meer dan 50% van de startende zelfstandige ondernemers mee geconfronteerd worden.

Figuur 5 Problematisch werk-privé-balans en risico's in de arbeidssituatie (starters) 2007

Bron: Vlaamse werkbaarheidsmonitor 2007, SERV-Stichting Innovatie & arbeid

Leeswijzer: de figuur geeft de ernstgraad weer voor vier risicofactoren voor onevenwicht in de werk-privé-balans. Deze ernstgraad wordt door 2 elementen bepaald:

1. percentage startende zelfstandige ondernemers dat met een risicofactor te maken heeft. Zo zijn er meer starters ondernemers met hoge werkdruk dan er zijn die emotioneel belastend werk doen.
2. impact van risicofactor. Zo ligt het risico op een onevenwicht in de werk-privé-balans hoger bij hoge werkdruk dan bij belastende arbeidsomstandigheden.

Besluit

11% van de zelfstandige ondernemers in hoofdberoep zijn minder dan drie jaar actief als zelfstandige ondernemer. Bij deze starters vinden we relatief meer vrouwen en jongeren. Zij hebben vaker geen personeel in dienst en volgen meer een bijscholing.

Werkbaar werk houdt in dat je door het werk gemotiveerd wordt en voldoende kansen krijgt om bij te leren. Het houdt ook in dat je er niet overspannen van wordt en dat er ruimte blijft voor het gezin, vrienden en hobby's. Bij iets meer dan de helft van de startende zelfstandige ondernemers (53,2%) zit dat goed, ze hebben kwaliteitsvol of werkbaar werk. Werkstress en pro-

blemen in de werk-privé-balans vormen de belangrijkste knelpunten voor de starters. Op het vlak van motivatie en leermogelijkheden is het werk voor de overgrote meerderheid (meer dan 90%) ok.

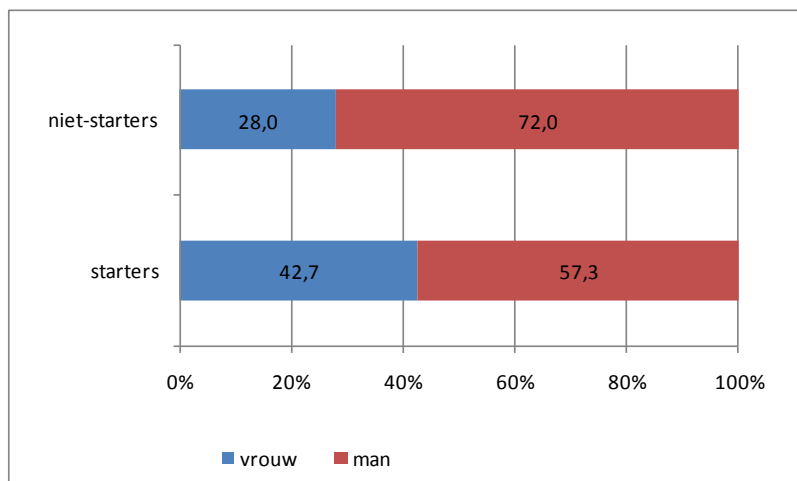
Niet alle starters worden in dezelfde mate met problemen geconfronteerd. De concrete arbeidssituatie bepaalt mee de werkbaarheid van het werk. In dat verband zijn er bij de starters een aantal risicofactoren waar een groot deel mee te kampen krijgt: de werkdruk (35,5%), emotionele belasting (23,3%). Starters worden in hun arbeidssituatie in veel minder geconfronteerd met problemen op het vlak van afwisseling (8,8%) of met belastende arbeidsomstandigheden (13,9%).

In het informatiedossier 'Vlaamse Werkbaarheidsmonitor zelfstandige ondernemers 2007. Indicatoren voor de kwaliteit van de arbeid op de Vlaamse arbeidsmarkt 2007' vindt u bijkomende informatie over de resultaten van de werkbaarheidsmonitor voor de zelfstandige ondernemers. Dit informatiedossier en ook alle andere informatie over de werkbaarheidsmonitor kan u raadplegen en gratis downloaden via www.serv.be/werkbaarwerk

De Vlaamse werkbaarheidsmonitor is een initiatief van de Vlaamse sociale partners en werd ontwikkeld door Stichting Innovatie & Arbeid met de financiële steun van VIONA en het Europees Sociaal Fonds

Bijlage 1: Kenmerken van starters

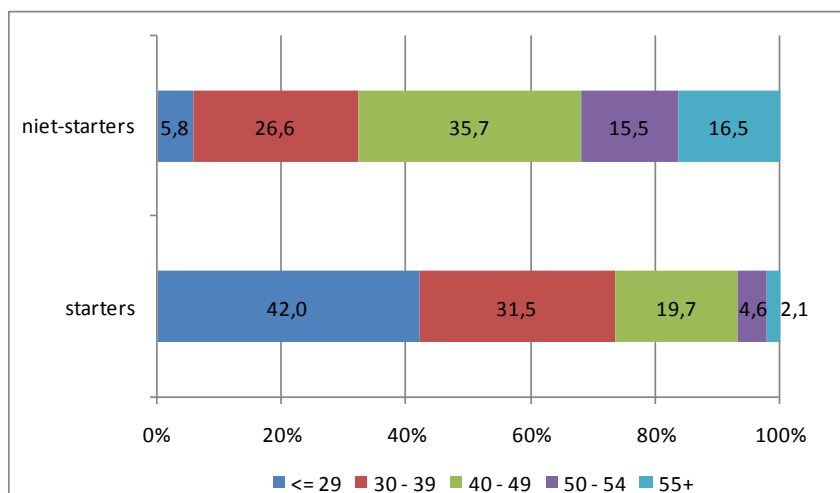
Figuur 5 Starters versus niet starters naar geslacht

Chi²=0,000

Het aandeel van de vrouwen ligt bij de starters hoger (43%) dan bij de niet starters (28%).

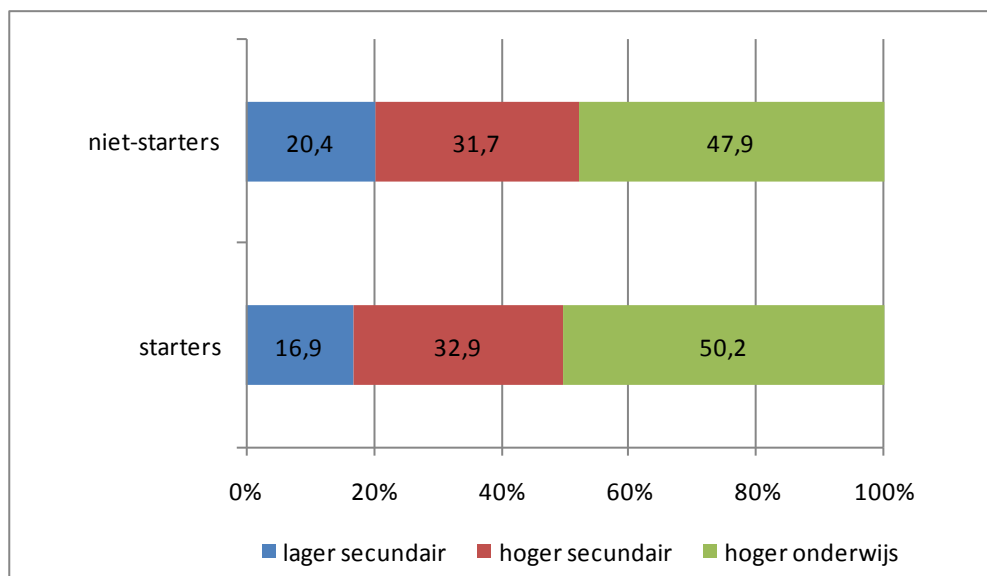
Figuur 6 Starters versus niet-starter naar leeftijdscategorie

Chi²=0,000

Zoals verwacht is het aandeel van de jongeren groter bij de starters dan bij de niet-starters. Meer dan één op tien van de starters is minder dan 30 jaar, terwijl meer dan één op tien van de niet-starters een 50+-er is.

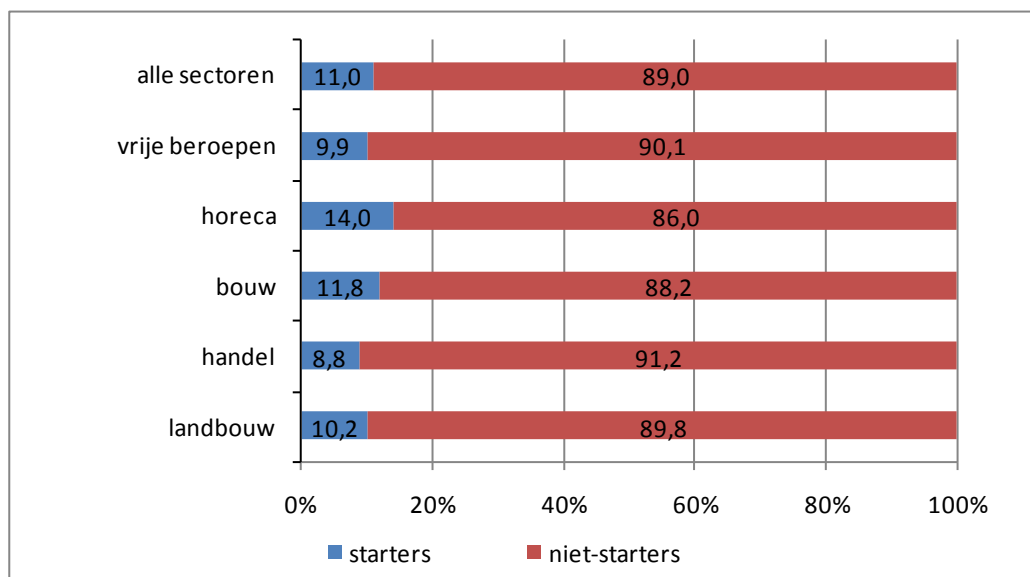
Figuur 7 Starters versus niet-starters naar opleidingsniveau

$\chi^2=0,436$

Naar opleidingsniveau zien we geen significante verschillen tussen de starters en de niet-starters.

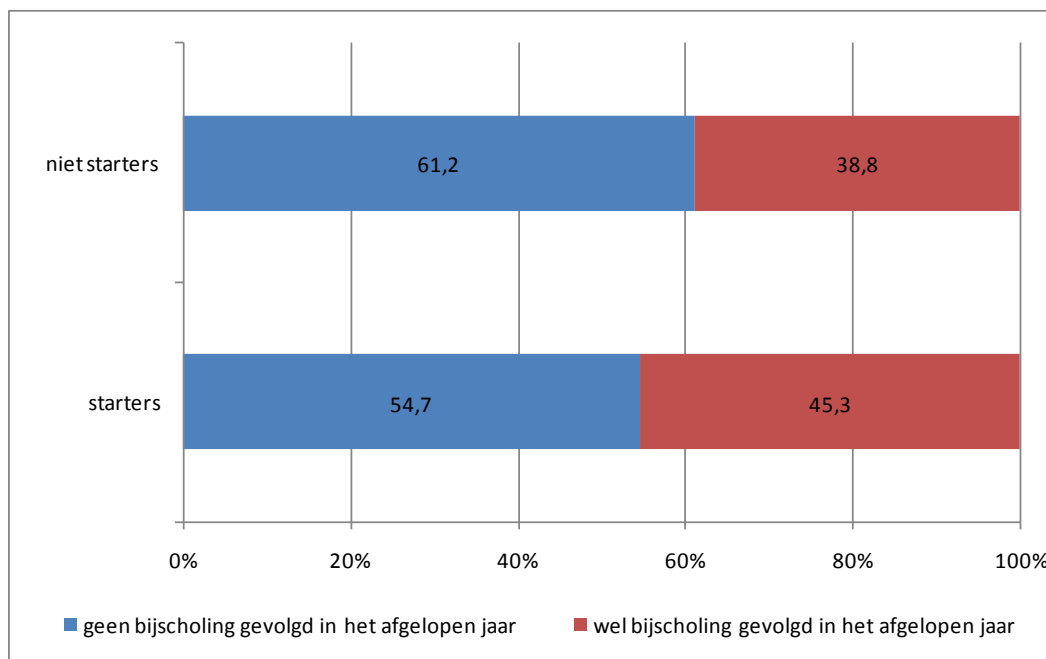
Figuur 8 Sector voor starters versus niet-starters

$\chi^2=0,171$

Het aandeel van de starters in de totale populatie van zelfstandige ondernemers in hoofdberoep is 11%. Er is op dat vlak weinig verschil tussen de sectoren.

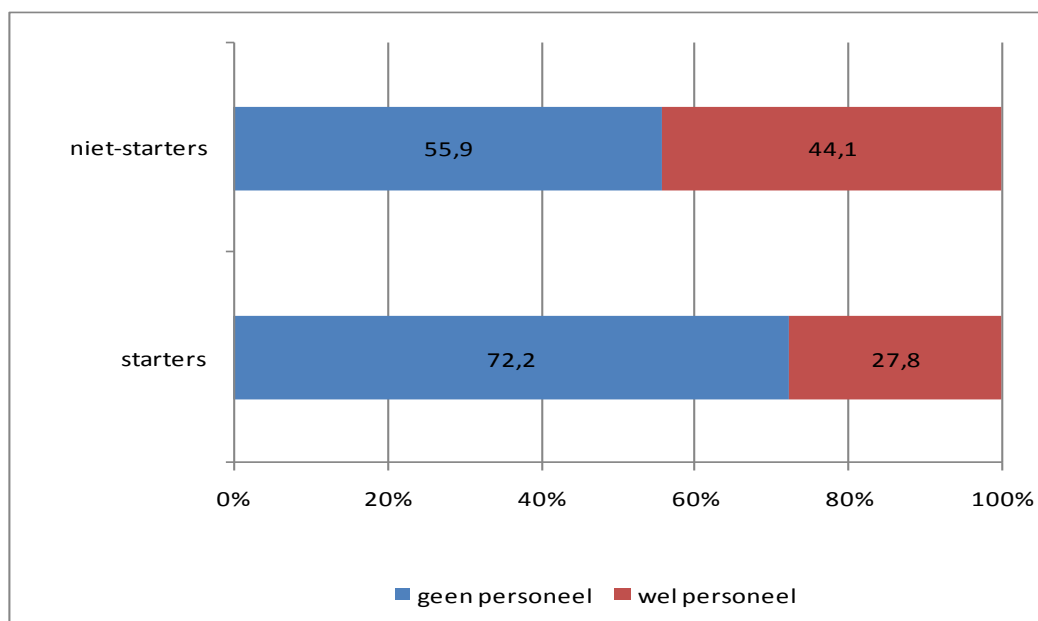
Figuur 9 Het volgen van een bijscholing voor starters versus niet-starters

$\chi^2=0,049$

Starters volgden vaker dan niet-starters een bijscholing in de afgelopen 12 maanden.

Figuur 10 Zelfstandige ondernemers met of zonder personeel voor starters versus niet-starters

$\chi^2=0,000$

Startende zelfstandige ondernemers hebben vaker geen personeel in de dienst (72,2%) dan de andere ondernemingen (55,9%).